

Eesti Keele Instituut

Sissejuhatus terminitöösse

Mari Vaus

Eesti Keele Instituudi vanemterminoloog

Ekilexis kirjete koostamise töötuba terminikomisjonidele

10.11.2021

Oskuskeel ja üldkeel (1)

Üldkeel:

Hommikul olid taevas mõned pilved, aga pärast lõunat läks üleni pilve. Poole kolme ajal hakkas sadama. Esialgu tuli vähe, pärast läks sadu tugevamaks, õhtupoolikul sadas juba paduvihma. Tänavad olid üleni vett täis.

Oskuskeel kirjeldab kõike hoopis täpsemalt, näiteks nii:

Taevasse ilmusid kiudpilved ja kiudkihtpilved. Pilvkatte laienemine ja tihenemine jätkus, kuni hommikul arenesid välja kõrgrünkpilved. Päevase soojenemise tõttu tekkisid nende alla rünkpilved, õhurõhu langus suurenes: kella 14-ks ulatus tendents 1,4 millibaarini 3 tunni kohta. Rünkpilvede areng lakkas. Selle põhjuseks oli kõrgrünkpilvede tihenemine ja üleminek kõrgkihtpilvedeks. Kella 14.30-ks kadusid konvektsioonipilved täielikult. Samal ajal langesid esimesed vihmapiisad kõrgkihtpilvedest. Tuule kiirus kõikus 1–4 meetrini sekundis. 15.20-ks kujunesid kihtsajupilved, mille alumine piir langes pidevalt, olles kell 17.00 üksnes 200 m maapinnast. Kella 21-ks mõõdeti juba 24,8 mm sademeid.

Oskuskeel ja üldkeel (2)

Oskuskeel

- erialasel suhtlemisel kasutatav keel, kirjakeele osa, mida kasutatakse teaduses, kunstis ja muudel aladel
- seotus mingi eriala, valdkonnaga
- jaguneb eri alade oskuskeelteks
 - nt meditsiinikeel, õiguskeel
- terminivara

Üldkeel

- suhtluses, kirjanduses, ajakirjanduses ja mujal kõnes ja kirjas üleüldiselt kasutatav ning mõistetav keel
- kasutatakse vanusest, ametist, haridusest, elupaigast olenemata
- sõnad on üldtuntud ja lauseehitus lihtne

Oskuskeel ja üldkeel (3)

Haige manustab ravimit peroraalselt.

Haigel on roidemurd.

Haigel on ussripikupõletik ~ apenditsiit.

Madu hammustab.

Sahharoos lahustub kuumas vedelikus.

Ants võtab rohtu.

Ants on oma küljekondid ~
ribikondid katki kukkunud.

Antsul on pimesoolepõletik.

Uss nõelab.

Suhkur sulab kohvi sees.

Oskuskeel ja üldkeel (4)

adenoviirus

- EKI ühendsõnastik:

ülemiste hingamisteede haigusi, silmapõletikke ja kõhulahtisust põhjustav viirus

- Meditsiinisõnastik:

kestata ikosaeedriline kaheaahelaline DNA-viirus, sage hingamisteede nakkuste ja kõhulahtisuse tekitaja

Terminibaas ja sõnaraamat

Sõnaraamatud – üldkeel

Terminibaasid – oskuskeel

Terminibaas

vt Esterm (<https://termin.eki.ee/esterm/>) "pilot"

Eesti Keele Instituut

Esterm - Eesti Keele Instituudi mi x +

← → ↻ Not secure | termin.eki.ee/esterm/ 🔍 🏠 🌐 📄 📁 📧 ⋮

Esterm Lähtekeel: inglise 🇬🇧 → 🇪🇪 🇩🇪 🇫🇮 Otsi: pilot otsi hägus otsing Tagasiside

1. pilot
2. pilot
3. pilot
4. pilot
5. pilot's bill
6. pilot's ladder
7. pilot's logbook
8. pilot's station
9. pilotage
10. pilotage area
11. pilotage authority
12. pilotage charge
13. pilotage district
14. pilotage dues
15. pilotage of a ship
16. pilotage plan
17. pilotage service
18. pilot apprentice
19. pilot bill
20. pilot boat
21. pilot Census
22. pilot certificate
23. pilot computerised animal-health management system for pig farms
24. pilot controlled lighting
25. Pilot Controlled Lighting
26. pilot-controlled lighting
27. pilot-controller system
28. Pilot Exemption Certificate
29. pilot flame

Kirje: 11583
Kuupäev: 15.09.2016
Päritolu: LENNUNDUSTERMINID; ESTERM
Valdkonnaviide: TR8; TRZ
Alamvaldkond: Lennundusspetsialistid, nende load ja pädevused
Märkus: nimisõna
Keelesuund: eesti - inglise
Mõistetüüp: termin
Staatus: LTK kinnitatud

en

pilot
Allikaviide: EASA-200; DoTT; LES; TS

et

Definitsioon: vastavat ettevalmistust ja luba omav isik, kes juhiste abil juhib õhusõiduki liikumist lennul [LTK]

piloot
Keelenditüüp: eelistermin
Allikaviide: LennS-2015/10; LTK; LES; TS
Kontekst: Õhusõiduki kapten on õhusõiduki omaniku või käitaja määratud piloot, kes juhib meeskonna tööd ja vastutab lennu ohutu kulgemise eest. [LennS-2015/10 § 28-1]
Märkus: Kasutusel õigusaktides, erialaõpikutes. [LTK]

lendur
Keelenditüüp: sünonüüm
Allikaviide: LTK
Märkus: Kasutusel üldkeeles. [LTK]

Esterm © Eesti Keele Instituut

Type here to search

9°C 16:49 25.10.2021

Terminibaas

vt Esterm (<https://termin.eki.ee/esterm/>) "pilot"

Eesti Keele Instituut

The screenshot shows a web browser window displaying the Esterm website. The browser's address bar shows the URL termin.eki.ee/esterm/. The website header includes the word "Esterm" and a search bar with "Lähtekeel: inglise" and "Otsi: pilot". A list of search results is visible on the left side, with "pilot" being the first result. The main content area displays details for the term "pilot", including its frequency (8404), date (13.11.2012), and source (TR7; TRZ). It also shows the English translation "pilot" and the Estonian translation "loots".

Esterm

Lähtekeel: inglise Otsi: pilot

1. pilot

2. pilot

3. pilot

4. pilot

5. pilot's bill

6. pilot's ladder

7. pilot's logbook

8. pilot's station

9. pilotage

10. pilotage area

11. pilotage authority

12. pilotage charge

13. pilotage district

14. pilotage dues

15. pilotage of a ship

16. pilotage plan

17. pilotage service

18. pilot apprentice

19. pilot bill

20. pilot boat

21. pilot Census

22. pilot certificate

23. pilot computerised animal-health management system for pig farms

24. pilot controlled lighting

25. Pilot Controlled Lighting

26. pilot-controlled lighting

27. pilot-controller system

28. Pilot Exemption Certificate

29. pilot flame

Kirje: 8404
Kuupäev: 13.11.2012
Valdkonnaviide: TR7; TRZ
Keelesuund: eesti - inglise
Mõistetüüp: termin

en

pilot
Keelenditüüp: eelistermin
Allikaviide: OED
Definitsioon: a person duly qualified to steer ships in and out of a harbour, or wherever navigation requires local knowledge [OED]

et

loots
Keelenditüüp: eelistermin
Allikaviide: MSOS-2012/06; MRL
Definitsioon: laevaliikluse piirkonna olusid tundev isik, kes annab kaptenile nõu laeva navigeerimiseks. Loots ei või olla lootsitava laeva laevapere liige. [MSOS-2012/06 § 58-1]
Kontekst: Lootsi kvalifikatsioonistmed jagunevad järgmiselt: 1) sadamaloots - laevade lootsimine sadama akvatooriumil; 2) mereloots - laevade lootsimine lootsimispiirkonna ulatuses sõltuvalt lootsi kutsetunnistusele kantud piirangutest; 3) vanemmereloots - laevade lootsimine lootsimispiirkonna ulatuses ilma piiranguteta; 4) avamereloots - laevade lootsimine väljaspool lootsimispiirkonda Läänemere ulatuses. [MSOS-2012/06 § 58^2-2]

Esterm © Eesti Keele Instituut

Terminibaas

vt Esterm (<https://termin.eki.ee/esterm/>) "pilot"

Eesti Keele Instituut

Esterm - Eesti Keele Instituudi mi x +

← → ↻ Not secure termin.eki.ee/esterm/ 🔍 ☆ 📺 ⚙️ ☆ 🔒 👤 ...

Esterm Lähtekeel: inglise 🇬🇧 ➡️ 🇪🇪 🇫🇷 🇩🇪 🇫🇮 Otsi: pilot otsi hägus otsing Tagasiside

- 1. pilot
- 2. pilot
- 3. pilot
- 4. pilot
- 5. pilot's bill
- 6. pilot's ladder
- 7. pilot's logbook
- 8. pilot's station
- 9. pilotage
- 10. pilotage area
- 11. pilotage authority
- 12. pilotage charge
- 13. pilotage district
- 14. pilotage dues
- 15. pilotage of a ship
- 16. pilotage plan
- 17. pilotage service
- 18. pilot apprentice
- 19. pilot bill
- 20. pilot boat
- 21. pilot Census
- 22. pilot certificate
- 23. pilot computerised animal-health management system for pig farms
- 24. pilot controlled lighting
- 25. Pilot Controlled Lighting
- 26. pilot-controlled lighting
- 27. pilot-controller system
- 28. Pilot Exemption Certificate
- 29. pilot flame

Kirje: 83364
Kuupäev: 16.02.2016
Päritolu: LENNUNDUSTERMINID
Valdkonnaviide: TR8
Alamvaldkond: Lennutegevus
Märkus: tegusõna
Mõistetüüp: termin
Staatus: LTK kinnitatud

et
Definitsioon: õhusõiduki liikumisparameetreid muutama või säilitama [LTK]

juhtima
Keelenditüüp: eelistermin
Allikaviide: LTK; LES

õhusõidukit juhtima
Keelenditüüp: variant
Allikaviide: LTK

en
Definitsioon: to operate, control, or guide an aircraft or spacecraft from within the vehicle so as to move in three-dimensional flight through the air or space [DoTT]

control
Allikaviide: LES

fly
Allikaviide: TER-PLUS

pilot
Allikaviide: DoTT; TER-PLUS

ru
управлять
Allikaviide: LES

Type here to search

9°C 16:50 25.10.2021

Sõnaraamat

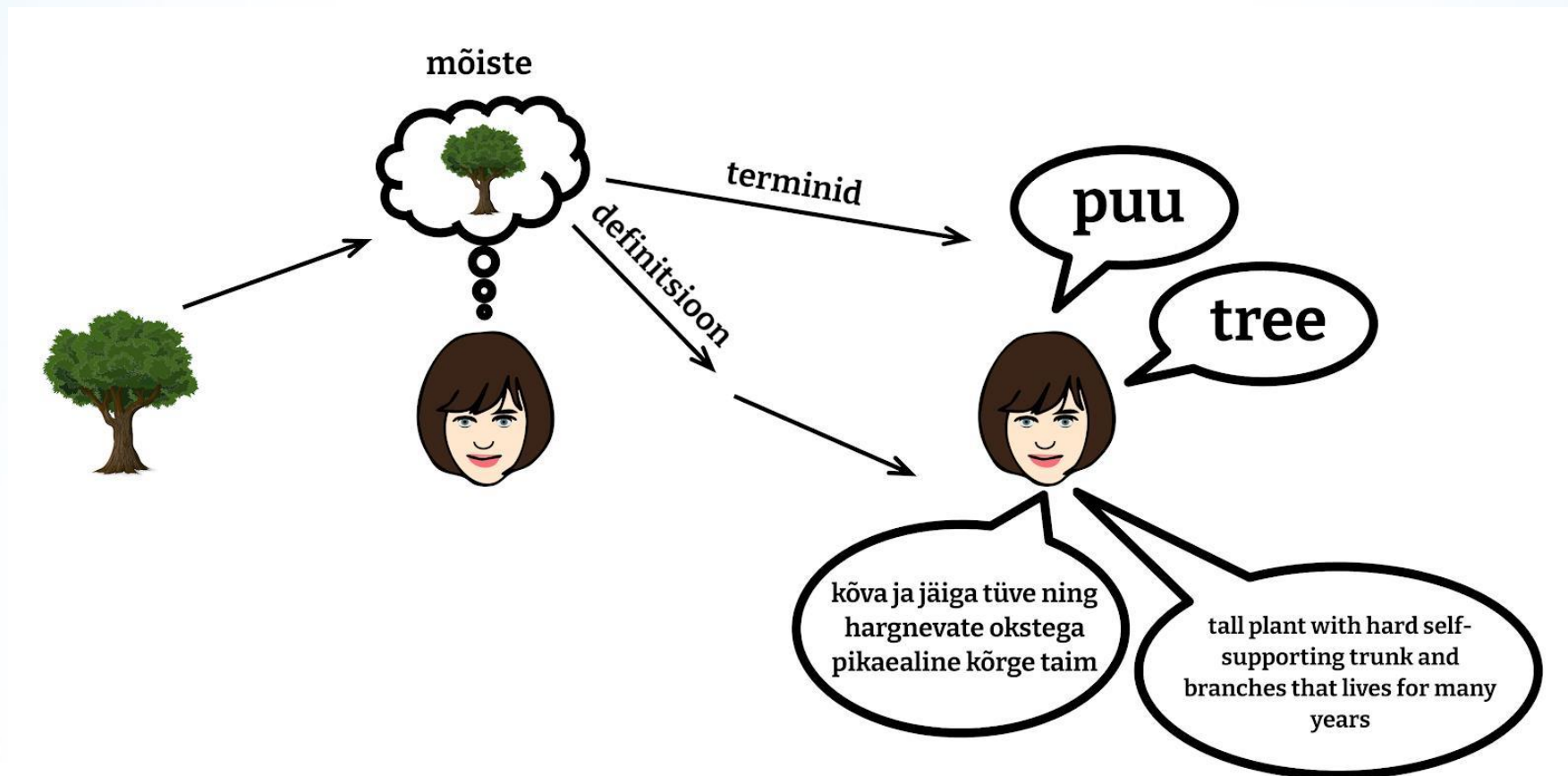
vt Collins Online English Dictionary (<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/pilot>) "pilot"

Eesti Keele Instituut

The screenshot shows a web browser window displaying the Collins Online English Dictionary page for the word "pilot". The browser's address bar shows the URL <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/pilot>. The page features the Collins logo and a search bar with "pilot" entered. Below the search bar, there are navigation options for "English", "French", "Spanish", and "More dictionaries". A banner for "Bondora VOIDA 1000 € oma unistuste täitmiseks" is visible. The main content area includes a "Definition of 'pilot'" section with the word "pilot" in a large font, followed by "Collins COBUILD" and a word frequency indicator. The definition is divided into three numbered sections: 1. COUNTABLE NOUN (A pilot is a person who is trained to fly an aircraft.), 2. COUNTABLE NOUN (A pilot is a person who steers a ship through a difficult stretch of water, for example the entrance to a harbour.), and 3. VERB (If someone pilots an aircraft or ship, they act as its pilot.). To the right of the definition is a "Quick Word Challenge" box with a question: "Question: 1 - Score: 0 / 5. ashamed or embarrassed? Drag the correct answer into the box." Below the question are two buttons: "ashamed" and "embarrassed". The challenge box also contains a sentence: "I was [] of myself for getting so angry." and a "NEXT" button. At the bottom of the page, there is a footer for "Ootame sind Literaati nautima" with the text "Literaat on avar ja hubane restoran koos raamatupoega." and "Literaat - Rahva Raamat". The Windows taskbar is visible at the bottom of the screenshot, showing the search bar and various application icons.

Terminoloogia põhimõisted: objekt, mõiste, termin, definitsioon

Mõiste ja termin

mõiste ≠ termin

mõiste on teadmusüksus, st ettekujutus mingist objektist või nähtusest

termin on sõnaüksus, st sõna või sõnaühend, millega mõistet tähistatakse

Mõistepõhisus ja sõnapõhisus

terminibaasid

1 kirje = 1 mõiste = 1 tähendus

terminid (sh ka sünonüümid, vananenud ja ebasoovitavad terminid)

üldkeele sõnaraamatud

1 kirje = 1 sõna koos kõigi tähendustega

sõnad (st samakujulised, kuid eri tähendustega sõnad)

Mõistepõhine vaade

		Definitsioon	Terminid
1. kirje		teepõõsa kuivatatud lehed ja pungad joogi valmistamiseks	tee tea чай
2. kirje		teelehtedest valmistatud jook	tee tea чай

Sõnapõhine vaade

Eesti Keele Instituut

Otsing

https://sonaveeb.ee/search/unif/dllal/dsall/tee/2

Sõnaveeb
Eesti Keele Instituut

tee

EST MENÜÜ

See on ka vorm sõnast tegema Keel Kõik keeled Sõnakogud Kõik sõnakogud Ehk mul veab Tagasiside

et tee
käämiseks ja söitmiseks kasutatav ...

et tee
teepõõsa kuivatatud lehed ja pung...

et tee-

et tee nimisõna 15.09.2021

EKI ÜHENDSÕNASTIK 2021

1 et teepõõsa kuivatatud lehed ja pungad joogi valmistamiseks

Sünonüümid teepuru

fr thé

ru чай

Näited

Selle kannu peale läheb paar lusikatäit teed.

1.1 et teehtedest valmistatud jook

Sünonüümid teevesi KÕNEKEELNE

fr thé

ru чай

Näited

Tee sai liiga kange.

Mine keeda teed!

Aurav tee.

Naabersõnad

roheline tee | hea | kuum ...

Sõnavormid

Muutüüp 26

tee teed

tee teede

teed teesid

Näita tabelina

Sõna seosed

(seda kirjeldust ei ole)

Ühendid

Aafrika punane tee, Earl Grey tee, masala tee, must tee, pole minu tassike teed

...

Veel sarnaseid sõnu

tõmmis, teejoomine, teepuru, teepõõsas, salveitee

ENG 20:11
ET 27.10.2021

Terminoloogiatöö

mõistete ja nende tähiste süstemaatilise kogumise, kirjeldamise, töötluse ja esitusega seotud töö

lisaülesanne: tekstide kogumine erialakeelekorpusse loomiseks

Ekilex (1)

- **sõnastiku- ja terminibaasisüsteem**
- **oskuskeel ja üldkeel**
- koondab **infot sõnade ja terminite kohta paljudest sõnakogudest ja terminibaasidest** (sisaldab üle 80 sõnakogu: üldkeele sõnaraamatuid, oskussõnastikke ja terminibaase)
- töölaud on jagatud mitmeks osaks: **leksikograafide vaade näitab sõnu ja nende tähendusi, terminoloogide vaade näitab mõisteid ja neid tähistavaid termineid**
- **ühisotsing** (keeleanfo lihtsasti ühest kohast leitav)
- eesmärk vähendada andmete dubleerimist, vigu ja vastuolusid sõnakogude vahel
- **avalikult tasuta kättesaadav**

Ekilex (2)

- asub aadressil <https://ekilex.ee>
- **kasutusjuhend** juhendab, kuidas Ekilexi kontot teha, seal terminibaas luua ning selles tööle hakata, vt <https://keeleinstituut.github.io/ekilex/>
- **kasutajatoega** saab ühendust aadressil kasutajatugi@ekilex.ee
- **korduma kippuvad küsimused** <http://terminoloogia.ee/kkk/>
- **mõistekirje koostamise ekraanivideo**
<https://www.youtube.com/watch?v=BXdBK-jYgO0>
- **allikakirje koostamise ekraanivideo**
<https://www.youtube.com/watch?v=sYKciBlkbHc>

Sõnaveeb

- **Ekilexis koostatud terminibaasid on avalikult kättesaadavad Sõnaveebis**
- **asub aadressil <https://sonaveeb.ee/>**
- Eesti Keele Instituudi keeleportaali, kuhu on koondatud info instituudi paljudest sõnakogudest ja andmebaasidest (üldkeele infot esitab EKI ühendsõnastik, oskuskeele osas täiendavad portaali eri autorite oskussõnastikud ja terminibaasid)
- oskussõnastike vaade on veel arendamisel ja muutumises

Terminibaasi kirje osised (1)

Info kogu kirje kohta

- valdkond
- tähenduse seos – viited seotud mõistetele
- definitsioon (seletus)
- märkus

Terminite kohta käiv info keelte kaupa

- termin või terminid
- kontekst (kasutusnäide)
- märkus

allikaviited – nii terminite, definitsioonide kui ka märkuse või konteksti juures (allikate kohta koostatakse terminibaasis allikakirjed)

Terminibaasi kirje osised (2)

Metaandmed (andmed andmete kohta)

- mõistekirje sisestaja
- sisestamise aeg
- muutmise aeg jne

Mõistekirje Ekilexis (1)

Eesti Keele Instituut

Terminite otsing x +
https://ekilex.eki.ee/termsearch/smode/SIMPLE/rmode/MEANING/sfilt/luure?id=527476

Terminoloogid + Uus mõiste Lihtotsing Detailotsing Mari Vaus
Kõik sõnakogud (Muutja)

Valitud sõnakogusid: 95 luure Otsi Otselink

Term : 24 Mõisteid : 8 Kõik keeled

- luure (et) eki 170421
- разведка (ru) eki
- luureteenistus (et) les 434589
- luure (et) les
- välisluure (et) les
- izlūkdienests (lv) les
- luure (et) ötb 494821
- разведка (ru) ötb
- reke (et) mil 527476
- luure (et) mil
- maakuulamine (et) mil
- rekognostseering (et) mil
- kohaluure (et) mil
- reconnaissance (en) mil
- RECCE (en) mil
- RECON (en) mil
- reconnaissance (fr) mil
- RECO (fr) mil
- Aufklärung (de) mil
- Erkundung (de) mil
- IO, IS
- luure (et) mil 528393
- intelligence (en) mil
- IO
- luure (et) mil 543780
- intelligence (en) mil
- IO, SA

527476 Lisa termin Ühenda Dubleeri 09.09.2021 Kustuta Logi

Valdkonnad + IO - sõjategevus → luure
IS - sõjategevus → seire, avastamine ja reke

Seletused + et
• tegevus, mille eesmärk on vaatluse või muude avastamiseetodite abil hankida informatsiooni vaenlase või võimaliku vaenlase tegevuse ja ressursside kohta või andmeid määratud maa-ala meteoroloogiliste, hüdrograafiliste või geograafiliste näitajate kohta [defintsioon](#) (Avalik) [AAP-6 tõlge]
en
• a mission undertaken to obtain, by visual observation or other detection methods, information about the activities and resources of an enemy or potential enemy, or to secure data concerning the meteorological, hydrographic, or geographic characteristics of a particular area [defintsioon](#) (Avalik) [AAP-6] [NTMS]

Märkused + et
• SÖNAUS-2014 (Mitteavalik)
• Rekke liigid on objekti-, marsruudi- ja maa-alareke. (Avalik) [TÖÖRÜHM]
en
• Forms of reconnaissance include route reconnaissance, zone reconnaissance, area reconnaissance, and reconnaissance in force. (Avalik) [FM 101-5-1]

Tähenduse atribuudid CONCEPT_ID 2311
SOURCE_FILE militerm-aap.xml

Tähenduse seosed +

525237	õhureke (et) [mil] [eelistatud]	seotud
540550	võimaldavad tegevused (et) [mil] [eelistatud]	seotud
527591	marsruudireke (et) [mil] [eelistatud]	seotud
554994	luureteave (et) [mil] [eelistatud]	seotud
527739	luureallikas (et) [mil] [eelistatud]	seotud
525258	agent (et) [eki , ety , les , mil , ötb] [eelistatud]	seotud
525424	meredessantreke (et) [mil] [eelistatud]	seotud
543557	maa-alareke (et) [mil] [eelistatud]	seotud
543540	objektireke (et) [mil] [eelistatud]	seotud
526824	pikiteotsing (et) [mil] [eelistatud]	seotud
527825	telgotsing (et) [mil] [eelistatud]	seotud
543585	rekkegrupp (et) [mil] [eelistatud]	seotud

Type here to search

9°C 16:54 25.10.2021

Mõistekirje Ekilexis (2)

Eesti Keele Instituut

Terminite otsing x +
https://ekilex.eki.ee/termsearch/smode/SIMPLE/rmode/MEANING/sfilt/luure?id=527476

Terminoloogid + Uus mõiste Lihtotsing Detailotsing Mari Vaus
Kõik sõnakogud (Muutja)

Valitud sõnakogusid: 95 luure Otsi Otselink

Term : 24 Mõisteid : 8 Kõik keeled

- luure (et) eki 170421
- разведка (ru) eki
- luureteenistus (et) les 434589
- luure (et) les
- välisluure (et) les
- izlūkdienests (lv) les
- luure (et) õtb 494821
- разведка (ru) õtb
- reke (et) mil 527476
- luure (et) mil
- maakuulamine (et) mil
- rekognostseering (et) mil
- kohaluure (et) mil
- reconnaissance (en) mil
- RECCE (en) mil
- RECON (en) mil
- reconnaissance (fr) mil
- RECO (fr) mil
- Aufklärung (de) mil
- Erkundung (de) mil
- IO, IS
- luure (et) mil 528393
- intelligence (en) mil
- IO
- luure (et) mil 543780
- intelligence (en) mil
- IO, SA

reke eelistatud Militerm | sõjanduse, julgeoleku- ja kaitsepoliitika terminibaas Eemalda

Ilmiku sildid + 042, 002, 075
Detailisus
Sõna keel eesti

Märkused + et
• 2014. aasta sõjandussõnade võistluse uudistermin (vrd ingl lühend RECCE). Käändub sõna "tõke" eeskujul (reke, rekke, reket, rekete, rekkeid). Seega on grammatiliselt korrektsed vormid nt "rekkeüksus", "rekkegrupp", "rekkeettekanne". (Avalik)
[TÖÖRÜHM] [KOMISJON]

luure endine Militerm | sõjanduse, julgeoleku- ja kaitsepoliitika terminibaas Eemalda

Ilmiku sildid + 042, 002, 075
Detailisus
Sõna keel eesti

Allikaviide [SÕJA-2001] [INSE-TERM] [KAMI-TERM] [NATO-MAPR] [SÕJA-VÄRK]

Märkused + et
• "Luure" ei ole ingliskeelse termini "reconnaissance" vastena täpne, kuid on veel kasutusel liitsõna osana (nt marsruudi-, maa-ala- ja objektiluure). Soovitav on eelistada terminit "reke". (Avalik)
[KOMISJON]

maakuulamine endine Militerm | sõjanduse, julgeoleku- ja kaitsepoliitika terminibaas Eemalda

Ilmiku sildid + 042, 002, 075
Detailisus
Sõna keel eesti

rekognostseering väidi Militerm | sõjanduse, julgeoleku- ja kaitsepoliitika terminibaas Eemalda

Ilmiku sildid + 075, 002, 042
Detailisus
Sõna keel eesti

Allikaviide [SÕJA-VÄRK]

Type here to search 9°C 16:54 25.10.2021

Terminibaasi kirje osised (3)

valdkond – eriteadmuse aineala

definiitsioon – mõiste esitus kirjeldava lausungiga, mille abil teda eristatakse sugulasmõistetest

kontekst – mõistet või tähise kasutamist illustreeriv tekst; tekstiosa, mis võimaldab mõista sellesse kuuluva sõna või lause tähendust

märkus – terminiartikli mis tahes osa kohta lisateavet andev lausung

allikaviide – terminiandmete allikdokumenti näitav teave terminiartiklis

Terminite väärtusolekud

termin, oskussõna – täpselt piiritletud tähendusega sõna v sõnaühend erialakeeles

- **eelitermin, soovitatav termin** – vaadeldava mõiste jaoks termini sobivuse astmiku järgi esmaseks terminiks määratud termin
- **rööptermin, kõlblik termin** – võrdväärne, paralleelselt kasutatav termin
- **vananenud termin** – termin, mis ei ole enam käibel
- **uuditermin** – vaadeldava mõiste jaoks moodustatud uus termin
- **ebasoovitav termin** – termini sobivuse astmiku järgi soovimatuks hinnatud termin

Allikakirje Ekilexis

source id 16744

type DOCUMENT

- SOURCE_NAME - Uus vene-eesti õigussõnaraamat
- SOURCE_NAME - UVEÕS
- SOURCE_AUTHOR - Olga Ottenson, toimetaja Svetlana Kuljus
- SOURCE_ISBN - 9789949182510
- SOURCE_PUBLISHER - Tallinna Raamatutrükikoda
- SOURCE_PUBLICATION_YEAR - 2009
- SOURCE_PUBLICATION_PLACE - Tallinn

Mõistekirje kontrollnimekiri

detailsemaid nõudeid mõiste- ja allikakirjetele

põhidokument, millest Ekilexi kirjete tegemisel lähtuda

vt <https://portaal.eki.ee/tegevusvaldkonnad/2490-terminikirje-kontrollnimekiri.html>

NB! Selleks, et näha paremas tulbas olevaid näiteid sõnastiku- ja terminibaasisüsteemist Ekilex, logige palun enne Ekilexi sisse ja valige otsingukasti kõrvalt kõik sõnakogud.

Eesti Keele Instituut

+	Terminibaasi kirje	Näide
	Iga mõiste kohta on ainult üks kirje	
	Kirjes esitatud info käib ühe mõiste kohta	vt Estermi kirjet 92241 <i>robotliikur</i> https://termin.eki.ee/esterm/get.php?i=id&v=92241
	Kui sama termin tähistab kahte või enamat mõistet, siis on nende kohta koostatud eraldi kirjed	vt Ekilexi kirjet 488442 <i>nukuteater</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=488442 ja Ekilexi kirjet 584958 <i>nukuteater</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=584958
	Valdkond	Näide
	Lisada valdkond või valdkonnad iga kirje puhul	
	Seosed	Näide
	Omavahel seotud mõisteid näidatakse tähenduse seosega	vt Ekilexi kirjet 570875 <i>vastuvõtukriteeriumid</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=570875
	Termin	Näide
	Ühel terminiväljal on ainult üks termin, st et sünonüümid, vananenud ja mittesoovitavad terminid ning lühendid on eraldi terminiväljadel, välditud on nende esitamist sulgudes	vt Ekilexi kirjet 527476 <i>luure</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=527476
	Termin võib koosneda mitmest sõnast	nt <i>vähimruutude meetod</i>
	Termini kirjapilt vastab õigekirjareeglitele	nt <i>akudrell</i> ja <i>akutrell</i> – trell on puur, drell on riidesort, seega õige on <i>akutrell</i>
	Termin algab üldjuhul väikese tähega, v.a kui suure algustähe kasutamist näevad ette algustähereeglid	nt <i>Archimedese spiraal</i> , <i>Downi sündroom</i>
	Termin on esitatud ainsuses, v.a kui termin esineb tekstides alati mitmuses	vt Ekilexi kirjet 508577 <i>chives</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=508577
	Nimisõnade puhul ei ole lisatud terminiväljal termini ette artiklit (<i>der, die, das, le, la</i>)	nt mitte <i>die Alkalibiene</i> vaid <i>Alkalibiene</i>
	Tegusõnade puhul ei ole lisatud terminiväljal termini ette <i>to, zu</i>	nt mitte <i>to denote</i> vaid <i>denote</i>
	Ühe kirje terminid on samast sõnalligist, st mitte tegu- ja nimisõnad läbisegi	nt mitte <i>interpretation</i> – tõlgendama, interpreteerima vaid <i>interpretation</i> – tõlgendus, interpretatsioon ning <i>interpret</i> – tõlgendama, interpreteerima

Definitsioon	Näide
Definitsioon on selge ja ühemõtteline, üldjuhul üksainus lause	nt <i>kindel periood aastaringist, mis on määratud päikesekiirguse juurdevooluga ja sellest tingitud kindlate ilmastikutingimustega</i> vt Ekilexi kirjet 521672 <i>aastaaeg</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=521672
Definitsioonis on esitatud defineeritava olemasolevad, mitte puuduvad tunnused	nt <i>lehtpuu:</i> mitte <i>puu, mis ei ole okaspuu</i> vaid <i>heitlehine või igihaljas lehtedega puu</i>
Definitsioonis on juba defineeritud mõistetele viitamisel kasutatud soovitatavaid termineid, välditud ebasoovitatavaid või vananenud termineid	
Definitsiooni täiendav märkus on lisatud eraldi väljale	vt Ekilexi kirjet 508787 <i>biolokatsioon</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=508787 vt Ekilexi kirjet 550391 <i>ratsutamine erivajadustega inimestele</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=550391
Iga kirje defineerib ainult üht mõistet	
Kirjes esinevad selgitamist vajavad mõisted on defineeritud omaette kirjetes	
Ühel definitsiooniväljal on ainult üks definitsioon	mitte <i>meditsiinivaldkond, kus uuritakse südame- ja veresoonekonna ehitust ja talitlust ning kaasasündinud ja omandatud haigusi ning tegeldakse südamehaiguste ennetamise, diagnoosimise ja raviga; meditsiinivaldkond, kus uuritakse, ennetatakse, diagnoositakse ning ravitakse südame- ja veresoonekonna haigusi</i> vaid 1. välja definitsioon: <i>meditsiinivaldkond, kus uuritakse südame- ja veresoonekonna ehitust ja talitlust ning kaasasündinud ja omandatud haigusi ning tegeldakse südamehaiguste ennetamise, diagnoosimise ja raviga</i> 2. välja definitsioon: <i>meditsiinivaldkond, kus uuritakse, ennetatakse, diagnoositakse ning ravitakse südame- ja veresoonekonna haigusi</i> vt Ekilexi kirjet 584124 <i>kardioloogia</i>

Definitsiooni koostamisel on lähtunud mõistesüsteemist ja toodud välja kõik olulised tunnused, mille poolest mõiste eristub naabermõistetest (lähedastest mõistetest)	
Definitsioonis on kasutatud sama sõnaliiki kui termini puhul: tegusõna on defineeritud tegusõna või tegusõnafraasi abil, nimisõna nimisõna kaudu	nt <i>aklimatiseerimine - kaugematest piirkondadest sissetoodud taimede kohandamine uute keskkonnaoludega</i> vt Ekilexi kirjet 508683 <i>aklimatiseerimine</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=508683
Definitsioonis ei ole kasutatud defineeritava mõiste kohta käivat terminit ega sünonüümi või lühendit	
Definitsiooni alguses ei ole kasutatud selliseid tegusõnu nagu <i>on, tähendab, viitab, kirjeldab ...</i>	
Definitsioon on esitatud ainsuses, definitsioon algab väikese tähega ja lõpus punkti ei ole	
Definitsiooni alguses ei ole korratud defineeritavat terminit	mitte <i>looma kaasav lugemisprogramm on programm, mille raames loetakse loomale raamatut ette selleks sobivas keskkonnas kindla aja jooksul, eesmärk on luua turvaline atmosfäär ning seeläbi toetada lugema õppimist ja ettelugemist, pakkuda lugemisega seotud eduelamusi ning suurendada huvi raamatute ja lugemise vastu</i> vaid <i>programm, mille raames loetakse loomale raamatut ette selleks sobivas keskkonnas kindla aja jooksul, eesmärk on luua turvaline atmosfäär ning seeläbi toetada lugema õppimist ja ettelugemist, pakkuda lugemisega seotud eduelamusi ning suurendada huvi raamatute ja lugemise vastu</i> vt Ekilexi kirjet 467297 <i>looma kaasav lugemisprogramm</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=467297

	Kontekst	Näide
	Kontekst sisaldab selgitavat infot mõiste ja seda tähistava termini kasutuse kohta või näitab termini seost selle kasutusala	vt Ekilexi kirjet 488438 <i>varrasnukk</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=488438
	Kontekstiväljal on esitatud tekstilõik, mis sisaldab ka terminit ennast	nt <i>Lõhnravi töhusamaid vahendeid on lõõgastav ja lõdvestav aroommassaaž, mida tehakse aroomiõlidega.</i> vt Ekilexi kirjet 510238 <i>aroommassaaž</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=510238
	Allikaviited	Näide
	Definitsioonile, kontekstile ja märkusele on lisatud allikaviide	vt Ekilexi kirjet 525040 <i>kestvuslavastus</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=525040
	Iga allika kohta on loodud allikakirje	
	Kasutatud või tsiteeritud on usaldusväärseid allikaid	
	Termini allikatele on viidatud allikaviite väljal	vt Ekilexi kirjet 570858 <i>mall</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=570858 vt Ekilexi kirjet 585236 <i>akuutne toksilisus</i> http://ekilex.eki.ee/termsearch?id=585236
	Allikaviite välja pole kasutatud muu info esitamiseks, näiteks termini saamisviisi kirjeldamiseks (ladinakeelne termin, etümoloogia)	

Kontrollnimekirja on koostanud Eesti Keele Instituudi terminoloogid, kasutades järgmisi allikaid:

Sue Ellen Wright, Gerhard Budin. Handbook of Terminology Management: Volume 2: Application-Oriented Terminology Management.

Amsterdam: John Benjamins, 2001.

Heidi Suonuuti. Guide to Terminology. Nordterm 8. Helsinki: Tekniikan Sanastokeskos, 2001.

Mida uue termini loomisel silmas pidada?

Enne uue termini loomist tuleks veenduda, et mõistet tähistav termin on tõesti puudust

- heita pilk juba olemasolevatesse terminiallikatesse
- vaadata üle valdkonda reguleerivad tähtsamad dokumendid
- suhelda kolleegidega, vajadusel võtta ühendust teiste ekspertidega, teiste terminikomisjonidega (kontaktid leiab Sõnaveebist <https://sonaveeb.ee/collections>), erialaliitudega, riigiasutustega

Kui on selge, et uus termin tuleb luua, siis jälgida

- ega samakujuline termin pole juba teises tähenduses kasutusel mõnes teises või külgnevas valdkonnas
- kuhu paigutub mõiste mõistesüsteemis, kuidas haakub nt ülem- ja alammõistetega

Milline on hea termin? (1)

- ühetähenduslik – tähistab ainult üht mõistet
- täpne – eristub teistest mõistetest
- selge – annab hästi tähenduse edasi
- läbipaistev – sisu aimatav ka ilma definitsioonita
- väljendab mõnda mõistele iseloomulikku tunnust
- süsteemne – kuulub keele- ja mõistesüsteemi
- nii lühike kui võimalik (ja nii pikk kui vajalik), kusjuures täpsus on olulisem kui lühidus
- ei pea tingimata olema üks sõna ja võib olla ka tegusõna

Milline on hea termin? (2)

- meeldejääv
- kergesti hääldatav
- sobiv tuletiste saamiseks, moodustusaluseliseks
- lihtsasti tekstides kasutatav
- juurdunud (võimalusel)
- ajakohane
- otsetõlget pigem vältida, rahvusvahelisi sõnu ei pea tingimata vältima

Mõistete omavahelised seosed (1)

Jaotuskriteerium: suhted teiste mõistetega

ülemmõiste, laiem mõiste – mõiste, mis on soomõiste või tervikumõiste

alamõiste, kitsam mõiste – mõiste, mis on liigimõiste või osamõiste

soomõiste – laiema mõistesisisuga mõiste soo-liigisuhtes

liigimõiste – kitsama mõistesisisuga mõiste soo-liigisuhtes

nt 'auto' on ülemmõiste ja 'sõiduauto' on alamõiste

nt 'sõna' on ülemmõiste ja 'omadussõna' on alamõiste

nt 'sõna' ja 'auto' on soomõisted, 'omadussõna' ja 'sõiduauto' liigimõisted

Mõistete omavahelised seosed (2)

Jaotuskriteerium: suhted teiste mõistetega

tervikumõiste, kogumõiste – tervikuks loetav mõiste osa-tervikusuhtes

osamõiste – terviku üheks koostisosaks loetav mõiste osa-tervikusuhtes

nt 'välissein' (püstitarind, mis eraldab hoone sisemuse väliskeskkonnast) kui tervikumõiste on ülemmõiste, aga 'välisseina kate' kui osamõiste (välispinda kattev vooder, isolatsiooni- ja viimistluskihid) on tema alammõiste

kaasalluv mõiste - alammõiste, millel on sama lähim ülemmõiste ja sama jaotuskriteerium, mis on vaadeldavas mõistesüsteemis mingil teisel mõistel

nt 'sõiduauto' ja 'veoauto' on mõlemad 'auto'; 'nimisõna', 'omadussõna', 'arvsõna' ja 'asesõna' on kõik 'käändsõna'

Mõistete omavahelised seosed (3)

Jaotuskriteerium: mõistega hõlmatavate objektide arv

ainikmõiste – mõiste, mis vastab ainult ühele objektile

nt 'Saturn', 'Eiffeli torn'. Ainikmõisteid väljendavad tavaliselt nimed.

üldmõiste – mõiste, mis vastab kahele või enamale objektile, mis moodustavad ühiste omaduste tõttu mingi rühma

nt 'ehitis' on üldmõiste, mis hõlmab hooned (ehitised, millel on siseruumid) ja rajatised (nt kõrgepingeliinid, puuraugud, spordiväljakud, tammid, teed)

Aitäh kuulamast ja
kaasa mõtlemast!

mari.vaus@eki.ee

Kasutatud kirjandus

- Tiiu Erelt „Terminiõpetus“ 2007
- EVS-ISO 1087-1:2002 Terminoloogiatöö. Sõnastik. Osa 1: Teooria ja rakendus
- EKI ühendsõnastik 2021
- Võõrsõnade leksikon 2012
- Eesti keele seletav sõnaraamat 2009